

การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

A DEVELOPMENT OF SOCIAL MEDIA LITERACY SKILLS

นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์

Nithida Wiwatpanitch

หลักสูตร ปร.ด สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

บทคัดย่อ

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นกิจกรรมในชีวิตประจำวันของพลเมืองดิจิทัลในยุคปัจจุบันเพื่อติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูล นำเสนอตัวตน ตลอดจนนำมาใช้เพื่อสร้างการเรียนรู้ สร้างรายได้ ฯลฯ ดังนั้น ทุกคนจึงควรเรียนรู้การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพและรู้เท่าทันทั้งในบริบทของผู้รับสารและผู้ส่งสารด้วย บทความนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ องค์ประกอบของทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ วิธีการสอนและรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

ABSTRACT

Social Media is an activity that essential for each day of digital citizen. To communicate, exchange information, show identity and used for learning or make money, etc. Everyone should learn how to use social media effectively and wisely. This article is to presents the concept of social media literacy, Essential Skills, Teaching methods and instructional model to enhancing the social media literacy skills

คำสำคัญ

รู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ รูปแบบการสอน

บทนำ

สื่อสังคมออนไลน์ เป็นช่องทางในการสื่อสารบนโลกอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีลักษณะเปิดเผย อยู่ในพื้นที่สาธารณะ ง่ายต่อการเข้าถึงและนำไปใช้ในหลากหลายรูปแบบ การแลกเปลี่ยนและส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์สามารถทำได้อย่างไร้ขีดจำกัดและปราศจากการควบคุม ผู้ใช้งานไม่เพียงแต่ผู้บริโภคสื่อแต่ได้เป็นผู้สร้างเนื้อหาและนำเสนอสิ่งที่สร้างขึ้นโดยส่วนตัวหรือการเผยแพร่แบบส่งต่อสู่สาธารณะด้วย ทุกคนสามารถสร้างเนื้อหาของตนเองจากทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมส่วนตัว การเผยแพร่ข้อมูลจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของแต่ละบุคคลโดยแท้จริง ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์จึงต้องเข้าใจสภาพของความเป็นสื่อออนไลน์ เรียนรู้ธรรมชาติของการสื่อสาร การมี

ปฏิสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์และใช้อย่างระมัดระวังทั้งในฐานะผู้รับสารและผู้ส่งสารอย่างรู้เท่าทัน เพื่อลดปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานในชีวิตประจำวัน ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนและเสริมสร้างทักษะให้เกิดในตัวผู้บริโภคสื่อ ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อและได้สังเคราะห์สร้างเป็นรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ผ่านการวิเคราะห์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism Theory) โดยใช้กลยุทธ์การสอนแบบกรณีศึกษา (Case Study) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการวิเคราะห์ วิพากษ์สื่อ สามารถประเมินค่าสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) เริ่มนำมาใช้ในปี ค.ศ. 1992 โดยสมาชิกของ Aspen Media Literacy Leadership Institute แนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อเป็นความสำคัญที่หลายประเทศต่างให้ความสนใจที่จะศึกษา เนื่องมาจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร การรู้เท่าทันสื่อเป็นแนวคิดที่มองผู้รับสื่อเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจและมีความกระตือรือร้น (Empower as Active) เป็นผู้บริโภคสื่อที่ไม่ยอมรับอิทธิพลของสื่อโดยเฉยๆ ไม่ตัดสินใจว่าสื่อเป็นอันตรายแต่เป็นผู้รับและใช้สื่อที่มีจุดยืนทางสังคม เข้าใจตนเอง เข้าใจสังคม เข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ “การรู้เท่าทันสื่อ” ถือว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจ ประเมินและสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อโดยไม่ถูกครอบงำจากสื่อ ใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองครอบครัว และสังคมโดย ภาพรวม เพราะหากบุคคลใดในสังคมขาดการรู้เท่าทันสื่อ บุคคลนั้นย่อม ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสาร (บุปผา เมฆศรีทองคำ, 2554; อุษา ปิกกินส์, 2555; เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2540)

แนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อ ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง สามารถสรุปได้ว่า เนื้อหาสื่อล้วนถูกประกอบสร้างขึ้น โดยมนุษย์เป็นผู้ออกแบบเนื้อหาด้วยเทคนิคการสร้างสื่อ ฉะนั้นวิธีการทำให้รู้เท่าทันสื่อก็คือการถอดองค์ประกอบของสื่อที่ออกมาดูว่า แต่ละส่วนประกอบนั้นส่งผลอย่างไรต่อผู้รับสารบ้างเพื่อทราบจุดประสงค์ที่แท้จริงของสื่อ และสื่อแต่ละประเภทมีวิธีการเฉพาะตัวในการสร้างเนื้อหาสื่อโดยภาษา ภาพ สี มุมกล้อง ฯลฯ เพื่อสื่อสารและสื่อความหมายตามที่ผู้ส่งสารต้องการ ซึ่งแต่ละบุคคลรับรู้เนื้อหาของสื่อได้แตกต่างกัน ตามวุฒิภาวะประสบการณ์เดิม ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ฯลฯ เนื้อหาสื่อจึงมักแฝงหรือปลูกฝังความคิดค่านิยมบางอย่างของผู้ส่งสารไว้โดยหวังประโยชน์บางอย่างจากผู้รับสาร (Center of Media Literacy, 2005; โทมัส อภิวันทนาก, 2552)

สื่อสังคมออนไลน์มีความแตกต่างจากสื่อหลัก อย่างสื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ ซึ่งมีองค์กรและจรรยาบรรณวิชาชีพผู้ผลิตสื่อควบคุมอยู่บ้าง แต่การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนั้น เกิดขึ้นได้อย่างอิสระจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือแม้จะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถจัดทำเนื้อหาและเผยแพร่ข้อมูลได้ทันที ทุกที่ ทุกเวลา สามารถดัดแปลงแก้ไข ปรับปรุงเนื้อหาได้ตามความเชื่อ ทักษะและค่านิยมของตนเอง หรือแม้แต่

บิดเบือนข้อมูลไปจากความเป็นจริง ข้อมูลต่าง ๆ จึงสามารถถูกนำเสนอสู่สาธารณะได้โดยไม่ผ่านการพิจารณาถ่วงถ่วงข้อมูล ไม่มีผู้รับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข้อมูลที่เผยแพร่ออกไป และแม้ว่าการนำเสนอข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์จะส่งผลกระทบร้ายแรงหรือมีผลทางกฎหมาย แต่การจัดการต่อปัญหาโดยใช้วิธีการระงับการเผยแพร่ก็ยังสามารถทำได้ยาก เพราะผู้ใช้งานสามารถสร้างชื่อผู้ใช้ใหม่ได้อย่างไม่จำกัดด้วยชื่อและข้อมูลเท็จ ฉะนั้นการแก้ปัญหาจึงควรปรับที่ตัวบุคคลผู้ใช้งานให้ตระหนักรู้ ในผลกระทบที่จะเกิดต่อตนเองและสังคม เข้าใจสภาพความเป็นสื่อสังคมออนไลน์ สามารถวิเคราะห์สิ่งที่ผู้อื่นนำเสนอและสิ่งที่ตนเองกำลังนำเสนอได้อย่างรอบคอบและถ่วงแท้ มีสติและพิจารณาญาณในการเปิดรับข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์โดยไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์ ที่เต็มไปด้วยผู้สร้างเนื้อหาสาร ตามแบบฉบับของตนเองอย่างอิสระเสรี

การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ จึงเป็นเสมือนการทำความเข้าใจต่อการใช้งานในสภาพจริงอย่างมีสติ ไม่ว่าผู้ใช้งานจะอยู่ในสถานภาพของผู้รับสารที่กำลังรับเนื้อหาต่าง ๆ ทั้งข้อความภาพ เสียง วิดีทัศน์นั้นต้องมีสติระลึกว่ากำลังรับสารจากใคร เนื้อหาสารมีความหมายอย่างไร เนื้อหาและผู้ส่งสารนั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้ส่งสารมีจุดประสงค์ใดในการสื่อสารนั้น ต้องการให้ใครได้รับสารบ้างและมุ่งหวังสิ่งใดจากผู้ที่ได้รับสารเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกันต้องรู้เท่าทันตนเองด้วยว่า เราจะมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อข้อมูลที่ได้รับ เรารู้สึกอะไร คิดอย่างไร และจะอย่างไรกับข้อมูลเหล่านั้นอย่างมีสติเมื่อเราได้วิเคราะห์และประเมินข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์อย่างรอบคอบ เราจะมีคำตอบที่ดีต่อการกระทำของตนเอง ว่าเราเข้าใจที่มาที่ไปของข้อมูลเหล่านั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ เราจะแสดงความเห็นต่อข้อมูลเหล่านั้นอย่างไร เราจะแชร์ต่อข้อมูลเหล่านั้นให้ผู้อื่นต่อไปหรือไม่ และไม่ว่าเราจะมีปฏิกิริยาต่อข้อมูลเหล่านั้นอย่างไรก็ตามเรารับรู้ผลกระทบที่อาจตามมาและพร้อมจะรับผิดชอบต่อผลกระทบเหล่านั้นแล้วหรือไม่ และถ้าทุกคนรู้เท่าทันการใช้งานและรู้เท่าทันตนเอง ปัญหาที่เกิดจากการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ก็ย่อมจะลดลง

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์เป็นความสามารถที่ผู้ใช้สื่อแสดงออกถึงความตระหนักต่อผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ สามารถเข้าใจในสิ่งที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สามารถวิเคราะห์ตีความเนื้อหาสาระที่แฝงอยู่ในสาร สามารถประเมินคุณค่าสารในสื่อสังคมออนไลน์ สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนสามารถนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลในมิติผู้สร้างสรรค์เนื้อหาให้ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

องค์ประกอบของทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์มิใช่เพียงการเข้าใจเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อเท่านั้นแต่เป็นความสามารถในการวิเคราะห์ วิพากษ์ ประเมินความน่าเชื่อถือ ให้คุณค่าของสื่อสังคมออนไลน์ และเลือกใช้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของความตระหนักต่อผลกระทบที่จะตามมาจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์เสมอไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้รับสารเพียงอย่างเดียว หรือเป็นผู้สร้างเนื้อหาสารก็ตาม องค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นต่อการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งผู้เขียนสังเคราะห์จากแนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อของ Silverblatt (1995), Ellen Eliceiri (1997), Baran (2004), Potter (2005),

บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา (2539), รักจิต มั่นพลศรี (2547), จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ (2550) และพรทิพย์ เย็นจะบก (2552) สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการสรุปองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

Silverblatt (1995)	Ellen Eliceiri (1997)	Baran (2004)	Potter (2005)	บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา	รักจิต มั่นพลศรี (2547)	จินตนา ต้นสุวรรณนนท์	พรทิพย์ เย็นจะบก (2552)	คุณลักษณะหรือองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์
✓			✓		✓	✓		ความตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ
✓			✓		✓	✓	✓	การเปิดรับสื่อ
					✓			การเข้าถึงสื่อและการเข้าถึงข้อมูล
✓					✓		✓	เข้าใจกระบวนการผลิตสื่อ
✓	✓	✓	✓	✓		✓		เข้าใจเนื้อหาสื่อ
		✓						เข้าใจข้อบังคับทางจริยธรรม
✓						✓	✓	การวิเคราะห์สื่อ
	✓							การวิพากษ์สื่อ
✓						✓	✓	ประเมินค่าสื่อ
		✓				✓	✓	ใช้ประโยชน์จากสื่อ
		✓					✓	การผลิตสื่อ

จากองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อ ผู้เขียนได้นำมากำหนดเป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ความตระหนัก หมายถึง การที่บุคคลมีความสามารถรับรู้อย่างมีสติเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของตนเองและผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์
2. เข้าใจ หมายถึง การที่บุคคลสามารถเข้าใจธรรมชาติและสภาพของความเป็นสื่อสังคมออนไลน์และเข้าใจว่าข้อมูลต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นและนำเสนอด้วยความเจตนาเสมอ
3. วิเคราะห์ หมายถึง การที่บุคคลสามารถแยกแยะองค์ประกอบของสื่อ ตีความนัยยะที่แฝงอยู่ในสาร ทราบจุดประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย ของสารสื่อสารนั้น
4. ประเมิน หมายถึง การที่บุคคลสามารถประเมินคุณค่าของสื่อสังคมออนไลน์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล สามารถเชื่อมโยงเนื้อความในสื่อสังคมออนไลน์กับบริบทอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม ฯลฯ

5. การใช้สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง การที่บุคคลสามารถสร้างเนื้อหาและ/หรือเผยแพร่เนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

วิธีการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

วิธีการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์จำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยการจัดประสบการณ์หรือเรียนรู้จากการคิดและตัดสินใจจากสถานการณ์ตัวอย่าง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการกลั่นกรองภายในก่อนจะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความคิดเห็นของตนเองตามประสบการณ์เดิมหรือพื้นฐานความคิด ความเชื่อของตนเอง ดังนั้นในระหว่างกระบวนการสอนควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนมุมมองที่แต่ละคนคิด เพื่อทราบถึงความแตกต่างที่แต่ละบุคคลมีต่อการรับรู้สื่อ ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์สื่อได้อย่างรอบคอบมากยิ่งขึ้น และควรอย่างยิ่งที่จะได้มีประสบการณ์ใหม่ในการสร้างเนื้อหาเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยผ่านการวิเคราะห์ตนเองตั้งแต่ออกสร้างเนื้อหา ระหว่างสร้างและพิจารณาตรวจสอบสื่อที่ตนสร้างขึ้นก่อนจะเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างรอบคอบและระมัดระวัง

วิธีการที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่

1. การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

การสร้างความรู้เป็นทฤษฎีของความรู้ที่มีรากฐานมาจากปรัชญา จิตวิทยา และการศึกษา เกี่ยวกับการสื่อความหมาย และการควบคุมกระบวนการ สื่อความหมายในตัวตน ทฤษฎีของความรู้นี้ประกอบด้วยหลักการ 2 ข้อ คือ

- 1) ความรู้ไม่ได้เกิดจากการรับรู้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างขึ้นโดยบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ
- 2) หน้าที่ของการรับรู้คือการปรับตัวและการประมวลประสบการณ์ทั้งหมด (Glaserfeld, 1991 อ้างถึงใน วรรณทิพา รอดแรงคำ, 2540)

ประสบการณ์ในการเรียนรู้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิด และประสบการณ์รู้คิด ทั้งนี้ ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิดเป็นกระบวนการของการกระทำและการประสบความเปลี่ยนแปลงระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อมที่ยังไม่ได้มีการ ไตร่ตรอง มักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของอินทรีย์จากการมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะต่าง ๆ อย่างไม่มีความหมาย และกลายเป็นความเคยชินโดยมิได้ตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นครั้นเมื่อกระบวนการไตร่ตรองเริ่มขึ้น ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิดเหล่านั้นจะค่อย ๆ มีความหมายขึ้น ผู้ไตร่ตรองจึงเริ่มรู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนประสบ ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิดจึงเป็นข้อ มูลเบื้องต้น สำหรับการไตร่ตรองเป็นสิ่งที่มียุ่ก่อนและมีขอบเขตกว้างกว่าประสบการณ์รู้คิดซึ่งเป็นความรู้ ลักษณะของการไตร่ตรองนั้นเป็นการพิจารณาความเชื่ออย่างรอบคอบ กิจกรรมการไตร่ตรองจะเริ่มต้นด้วยสถานการณ์ที่งวย ยุ่งยาก สับสน เรียกว่าสถานการณ์ไตร่ตรอง และจบลงด้วยสถานการณ์ที่แจ่มชัด แก้ปัญหาได้ เกิดความพอใจหรือรู้แล้ว และจะสนุกกับผลที่ได้รับ (John Dewey, 1965 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2550) เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์แล้ว ผู้เรียนย่อมจะสามารถ

วิเคราะห์สถานการณ์ที่ขัดแย้งในใจซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้กับสถานการณ์ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวัน เมื่อสามารถหาบทสรุปของข้อเท็จจริงได้ก็จะสามารถประเมินทิศทางที่เหมาะสมในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

2. การสอนแบบกรณีศึกษา (Case Study)

การสอนแบบกรณีศึกษา เป็นกระบวนการสอนที่เหมาะสมจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ ได้ฝึกการคิด การตัดสินใจ จากเรื่องราวในสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งมีปัญหาความขัดแย้งอยู่ โดยผู้สอนนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันในการหาแนวทางแก้ปัญหา จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจพื้นฐานของปัญหาและตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สามารถตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด สถานการณ์นั้น ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีการปรับใช้เครื่องมือและองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ มีทักษะด้านการสื่อสาร การเขียน การบริหารเวลา นอกจากนี้ผู้เรียนจะมีการเข้าสังคมและรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นด้วย

3. การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share)

เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างผู้เรียน 2 คน ที่จับคู่กัน แล้วช่วยกันแบ่งปันความคิดในประเด็นปัญหา หลังจากที่ยุ่กันคิดเป็นคู่แล้ว จึงนำความรู้ที่ได้ไปเสนอให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้รับฟัง เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์วิจารณ์ผลร่วมกัน ทั้งชั้น

1) Think เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของกรณีตัวอย่างที่นำมาศึกษาร่วมกัน โดยดำเนินการทั้งชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนทั้งหมดเกิดความคิดร่วมและประสานความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) Pair เป็นขั้นตอนที่จัดให้ผู้เรียนจับคู่กันเป็นคู่ ๆ เพื่อให้แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่างแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสามารถค้นหาคำตอบของประเด็นปัญหาที่ต้องการได้การเรียนรู้ในขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน

3) Share เป็นขั้นตอนสุดท้าย หลังจากการศึกษาค้นคว้าแล้ว โดยการทำการสลายกลุ่มผู้เรียนที่จับคู่กันเป็นคู่แล้วสรุปผลการค้นหาคำตอบร่วมกัน ทั้งชั้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สรุปผล และอภิปรายผลการค้นพบจากการศึกษาค้นคว้าในขั้นตอนที่ผ่านมา รวมทั้งให้ข้อสรุปหรือเสนอแนะใด ๆ ต่อผู้สอนได้

วิธีการสอนที่เหมาะสมในการนำมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ผู้เขียนเห็นว่าการเน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ความรู้นี้จะฝังติดอยู่กับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดสิ่งที่จะเรียนและวิธีการเรียนของตนเอง สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในบริบทอื่นได้อย่างเหมาะสม เรียนรู้จากการปฏิบัติ มีอิสระในการคิดและทำสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนด้วยตนเองและเรียนรู้บรรยากาศการเรียนที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายใต้การอำนวยความสะดวกของผู้สอน ทั้งนี้ ลักษณะการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม การแลกเปลี่ยนและสะท้อนความคิดเห็นให้แกกันและกัน การให้เหตุผลกับความคิดเห็นของตนเองหรือโต้แย้งความคิดเห็นของบุคคลอื่น ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสพิจารณากระบวนการคิดของตนเองเปรียบเทียบกับกระบวนการคิดของผู้อื่น ทำให้มี

การเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการสร้างความหมายของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้ ดังนั้น การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์จึงเหมาะที่จะใช้วิธีการตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism Theory) เป็นหลักสำคัญ ร่วมกับการสอนแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษากรณีตัวอย่างที่หลากหลายเป็นปัจจุบันและอยู่ในกระแสสังคม ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้อย่างดีผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยเทคนิค เพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) ซึ่งผู้เรียนจะได้ทบทวนมุมมองของตนเองและรับฟังมุมมองของเพื่อน และนำเสนอบทสรุปความคิดในชั้นเรียนต่อไป ทั้งนี้ ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ แนวคิดและมุมมองที่หลากหลายรอบด้าน

รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ เป็นลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ของการสอน วิธีการ กิจกรรม สื่อ ประกอบการสอน การจัดสภาพแวดล้อม ทรัพยากร ฯลฯ จากการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism Theory) (Glaserfeld, 1991 อ้างถึงใน วรรณทิพา รอดแรงคำ, 2540), แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบกรณีศึกษา (ทิตินา แซมณี, 2551) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Frank Lyman, 1981) และองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อที่ผู้เขียนสังเคราะห์ โดยใช้แนวทางการกำหนดรูปแบบการสอนตามแนวทางของ Joyce & Weil, 2004 ซึ่งผู้เขียนได้สรุปขั้นตอนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สื่อ เริ่มต้นด้วยการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและช่วยให้สามารถรับสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ดี ด้วยการทบทวนประสบการณ์ของนักศึกษา จากนั้นนำเสนอสิ่งเร้าจากสถานการณ์ประเด็นปัญหาหรือเนื้อหาใหม่ โดยผู้สอนควรจัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเห็นลักษณะของสิ่งเร้านั้นอย่างชัดเจนสร้างความขัดแย้งทางความคิดต่อประสบการณ์เดิม เมื่อรับรู้ประเด็นปัญหาแล้วให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์สื่อสังคมออนไลน์ ด้วยวิธีการฝึกตั้งคำถามกับสิ่งที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อโดยใช้แนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างสื่อ วิธีการสร้างสื่อ การรับรู้สื่อของมนุษย์ การแฝงความคิดและค่านิยมในสื่อ และวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์และเผยแพร่สื่อสังคม ออนไลน์โดยผู้เรียนจะต้องฝึกวิเคราะห์ คั่นคว้าและตอบคำถามเหล่านั้นด้วยตนเองเป็นรายบุคคลเมื่อได้ข้อสรุปของตนเองแล้วจึงทำการจับคู่แบบอิสระความสามารถ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อทบทวนความเข้าใจของตนเองและรับฟังความเข้าใจของเพื่อน จากนั้นสรุปและอภิปรายในชั้นเรียน

ขั้นที่ 2 เชื่อมโยงปัญหา ขั้นตอนนี้ให้ผู้เรียนเขียนแผนภาพ หรือตารางแสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์กับบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม วัฒนธรรม เป็นต้น จากนั้นจับคู่แบบอิสระความสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันหาข้อสรุปที่ครอบคลุมความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างรอบด้าน นำเสนอในชั้นเรียนแล้วอภิปรายร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ประเมินคุณค่า ให้นักศึกษาประเมินคุณค่าสื่อจากความรู้สึกก่อน จากนั้นพิจารณาประเมินใน 1-2 ประเด็นหลักคือการประเมินคุณค่าสื่อสังคมออนไลน์เชิงระดับและการประเมินคุณค่าสื่อสังคมออนไลน์เชิงจริยธรรม

ขั้นที่ 4 สรุปความคิด เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนและสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ และร่วมนำเสนอแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าทัน โดยการแบ่งกลุ่มนักศึกษากลุ่มละ 3-4 คนสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน และระดมสมอง พิจารณาแนวทางการรับ การใช้และเผยแพร่สื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าทันว่าควรเป็นอย่างไร เช่น บริบทผู้รับสารควรมีพฤติกรรมอย่างไร บริบทผู้เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูล ควรมีพฤติกรรมอย่างไร บริบทของผู้ผลิตสื่อหรือประกอบสร้างสารในสื่อควรมีพฤติกรรมอย่างไร จากนั้นนำเสนอข้อสรุปเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของแต่ละกลุ่มและอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

ขั้นที่ 5 ใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน เป็นการฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติการวางแผนและสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อสื่อสารและเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ด้วยตนเองตามกรอบสถานการณ์ที่กำหนดอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการตั้งคำถามต่อตนเองเกี่ยวกับสื่อที่กำลังผลิตเนื้อหาว่า กำลังนำเสนออะไร ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญอะไรบ้างและในขณะที่เขียนสื่อหรือผลิตสื่อเราจะต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่นำเสนอในสื่อนั้นอย่างไรบ้าง แล้วทำการเผยแพร่สู่ช่องทางที่เหมาะสม จากนั้นดำเนินการวิพากษ์สื่อสังคมออนไลน์ โดยการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อสื่อสังคมออนไลน์ร่วมกันพร้อมเสนอแนวทางในการปรับปรุงให้สื่อมีประสิทธิภาพสูงสุด

แนวทางการใช้รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

การนำรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ ผู้เขียนขอเสนอแนวทางการบูรณาการเข้ากับวิชาเรียน และบทบาทของผู้สอนกับผู้เรียนที่ควรมีร่วมกันในชั้นเรียนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

จากตัวอย่างการเรียนการสอนเรื่องความรู้เท่าทันสื่อใน สหรัฐอเมริกาของมหาวิทยาลัย Ithaca ซึ่งได้เสนอแนวคิดใหม่ในการเรียนการสอนทักษะความรู้เท่าทันสื่อ นั่นคือ แทนที่จะจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาพิเศษที่แยกออกมาต่างหาก แต่หากสามารถบูรณาการทักษะความรู้เท่าทันสื่อเข้ากับรายวิชาที่มีการเรียน การสอนอยู่แล้วอย่างสม่ำเสมอ จะได้ผลดีและมีประสิทธิภาพในการสอนมากกว่าการสอนเป็นวิชาพิเศษอย่างมาก ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนแต่ละคนจะไม่ได้สอน “วิชาความรู้เท่าทันสื่อ” แต่เป็นการปลูกฝัง “ทักษะความรู้เท่าทันสื่อ” ให้นักเรียนในชั้นเรียนขณะที่สอนแต่ละรายวิชา ไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือรายวิชาใด ๆ ก็ตาม โดยบูรณาการตามความเหมาะสมกับลักษณะของรายวิชา ซึ่งผู้เขียนได้สรุปและทำการประยุกต์ข้อเสนอของ วรัชญ์ ครุจิต (2554) ซึ่งเรียบเรียงไว้มาเป็นแนวทางปฏิบัติในกรณีศึกษาการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ไว้ดังต่อไปนี้

- ฝึกสังเกต วิเคราะห์และเปลี่ยนมุมมองการสื่อสาร โดยสอนให้เคยชินกับการตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในแต่ละวัน เพื่อสร้างนิสัยการวิเคราะห์ด้วยเหตุผล เพื่อแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มาทำความเข้าใจต่อความแตกต่างของผู้รับสาร และฝึกให้ผู้เรียนได้สร้างสื่อขึ้นเพื่อเรียนรู้ทักษะการประกอบสร้างเนื้อหาสื่อด้วย

- อภิปรายแนวความคิดหรือทัศนคติที่อาจได้รับผลกระทบจากการเปิดรับสื่อ โดยการยกตัวอย่างข้อมูลบนพื้นฐานความเป็นจริง จากสถานการณ์ต่าง ๆ อาทิ ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม

วัฒนธรรม ฯลฯ ให้ผู้เรียนได้อภิปรายความเหมาะสม ความถูกต้อง ฯลฯ ได้แลกเปลี่ยนมุมมองและความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน

- สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของที่มา กลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของเนื้อหาในสื่อ โดยสอนให้วิเคราะห์ผู้สร้างหรือผู้เผยแพร่ข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการ และวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของตนเอง และผลกระทบต่อสังคมในแง่มุมต่าง ๆ

- ใช้สื่อฝึกทักษะการเรียนรู้ การสื่อสารและสร้างสรรค์สื่อ เช่น การเขียน การนำเสนอการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น รวมถึงการแสดงออกทางความคิดเห็นและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

นอกจากวิธีการจัดการเรียนการสอน และการบูรณาการอย่างเหมาะสมแล้ว การเรียนรู้จะประสบความสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความร่วมมืออันดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผู้เขียนได้ศึกษาและสรุปบทบาทที่เหมาะสมของผู้เรียนและผู้สอนในการเรียนตามรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ดังต่อไปนี้

1) บทบาทของผู้สอน

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ตามแนวการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism Theory) และการสอนแบบกรณีศึกษา ผู้สอนควรมีบทบาท ดังนี้

- ผู้สอนเป็นผู้เตรียมกรณีตัวอย่างจากข้อมูลข่าวสาร สื่อ เรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ
- ผู้สอนเป็นผู้นำเสนอกรณีให้ผู้เรียนได้ทราบหรืออาจจะมอบให้ผู้เรียนเลือกหรือสมมติขึ้นเอง
- ผู้สอนต้องตั้งคำถามยั่วยักให้ผู้เรียนเกิดความคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงกรณีตัวอย่างนั้นกับ

เรื่องราวอื่น ๆ อย่างรอบด้าน

- ผู้สอนและกระตุ้นผู้เรียนอภิปรายเรื่องราวของกรณีตัวอย่างนั้น
- ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปแนวคิดที่ได้จากกรณีตัวอย่าง

2) บทบาทผู้เรียน

- ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการหลากหลายเพื่อได้มาซึ่งคำตอบที่ถูกต้อง และสมเหตุสมผล

- ผู้เรียนต้องเป็นผู้แลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ นำเสนอกระบวนการคิดของตนเอง แลกเปลี่ยนกับคู่และเพื่อนร่วมชั้นเรียน

- ผู้เรียนต้องเปิดใจขณะช่วยกันอภิปราย วิเคราะห์ และยินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผลและมีวิจารณ์ญาณ เพื่อนำไปสู่การสรุปความรู้ความจริงและเชื่อมโยงสู่บริบทอื่นอย่างรอบด้าน

สรุป

การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการช่วยให้ผู้ใช้มีความตระหนักถึงผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์อย่างรอบด้าน สามารถเข้าใจถึงความหมายและรูปแบบของสื่อที่ได้เห็นหรือได้ยิน สามารถวิเคราะห์และแสวงหาข้อเท็จจริงก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ หรือส่งต่อข้อมูลไปยังผู้อื่น ซึ่งอาจสร้างผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคม รวมถึงความรอบคอบในการแสดงความคิดเห็น หรือเผยแพร่เนื้อหา

ของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วย การเรียนรู้เพื่อการเท่าทันสื่อจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านหรือพบเจอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ค้นหาข้อเท็จจริงวิเคราะห์ข้อมูลและตั้งคำถามกับตนเองก่อนที่จะนำเสนอข้อมูล หรือส่งต่อเนื้อหาใด ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างระมัดระวังและมีความรับผิดชอบต่องานสังคมด้วย ผ่านการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการคิด วิเคราะห์ ไตร่ตรอง แสวงหาข้อมูลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเปิดมุมมองในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้กว้างขึ้น และสรุปข้อมูลเหล่านั้นอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ หรือมีปฏิกิริยาต่อการสื่อสารนั้นในขั้นตอนต่อไปการฝึกฝนให้บุคคลได้คิดผ่านประสบการณ์จะช่วยให้ความรู้ที่เกิดขึ้นฝังติดในตัวเองและสามารถนำไปใช้ได้จริงในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวันอย่างรู้เท่าทันต่อไป

บรรณานุกรม

- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. (2550). ผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ปริญญาโท สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตนา แชนนี. (2551). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา. (2539). ความรู้เท่าทันสื่อมวลชน: ภารกิจของพลเมืองร่วมสมัย ในฐานันดรที่สี่ จากระบบโลกถึงรัฐไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิสาหการ.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2554). การรู้เท่าทันสื่อ: การก้าวทันบนโลกข่าวสาร. วารสารนักบริหาร. 31 (1): 117-123.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2552). ถอดรหัส ลับความคิด เพื่อการรู้เท่าทันสื่อ. กรุงเทพฯ: บริษัท ออฟเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด.
- โตมร อภิวันทนากร. (2552). คู่มือจัดกระบวนการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ปันโต พับลิชชิง.
- รักจิต มั่นพลศรี. (2547). Media Literacy: ศาสตร์แห่งการเปิดรับสื่อด้วยปัญญา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. (2): 67-83.
- วรรณทิพา รอดแรงคำ. CONSTRUCTIVISM. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรัชญ์ ครุจิต. (2554). แนวทาง 10 ประการในการบูรณาการ “ความรู้เท่าทันสื่อ” เข้ากับการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: บริษัท ออฟเซ็ทพลัส จำกัด.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2550). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษา บิ๊กกินส์. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (2540). การวิเคราะห์ระดับมีเดียลิตเตอเรซีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baran, Stanley J. (2004). Introduction to Mass Communication. 3rd ed. Boston:

McGraw Hill.

Center for Media Literacy. (2011). **Five Key Questions That Can Change the World.**

[Online]. เข้าถึงได้จาก www.medialit.org: (19 October 2014)

Ellen Eliceiri. (1997). **Dictionary of Media Literacy.** Publisher: Greenwood.

Frank Lyman. (1981). **The Responsive Classroom Discussion: The Inclusion of All Students Mainstreaming Digest.** University of Maryland, College Park, MD.

Joyce, B., Weil, M. & Calhoun, E. (2004). **Model of Teaching.** 7th ed. Boston: Allyn and Bacon.

Potter, W. J. (2005). **Media literacy.** 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage

Silverblatt, Art. (1995). **Media Literacy: Keys to Interpreting Media Message.** Westport, CT: Praeger.